

3. Селезньова О. О. **Сутність організаційно-економічного механізму управління ринковою діяльністю роздрібних торговельних підприємств** // Экономика и управление № 1 – 2013 г. – С. 92-98.

4. Карпенко О. О., Семиволос І. І. **Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства** // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Nataliya/Downloads/Vodt_2013_1_14.pdf

5. Риждова К. І. **Еколого-економічні проблеми розвитку рибогосподарського комплексу України**: дис. канд. екон. наук: 08.00.06 / Риждова Катерина Іванівна. – К., 2008. – 218 с.

Рецензент: д.е.н., професор Хвесик М. А.

УДК 336.221.262

В. І. ПАВЛОВ
Н. А. ХОМЮК

АНАЛІЗ БЮДЖЕТНИХ НАДХОДЖЕНЬ З ОПОДАТКУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

В статті досліджено доходи Державного бюджету та місцевих бюджетів. Проаналізовано структуру доходів Зведеного бюджету України. Охарактеризовано динаміку надходжень плати за землю та фіксованого сільськогосподарського податку до бюджетів місцевого самоврядування. Досліджено співвідношення земельного податку та орендної плати як складових плати за землю.

The article studied the revenues of the State budget and local budgets. The structure of consolidated budget of Ukraine is analyzed. Dynamics of payment for land and fixed agricultural tax to local budgets are characterized. The ratio of land tax and rent as components of the land tax are investigated.

© Павлов В.І. – д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування;

© Хомюк Н.А. – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування

Ключові слова: Державний бюджет, місцеві бюджети, Зведений бюджет, плата за землю, фіксований сільськогосподарський податок.

Останнім часом надходження від плати за землю стали важливими, адже після введення в дію нового Бюджетного кодексу України в 2011 році, вони стали повністю зараховуватися до бюджетів місцевого самоврядування. Згідно ст.14.1.147 Податкового кодексу України плата за землю – це загальнодержавний податок, який справляється у вигляді земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності [1]. Платниками земельного податку є власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі. Розмір земельного податку не залежить від результатів господарської діяльності власників землі та землекористувачів. Земельний податок та орендна плата – друге за обсягом (після податку з доходів фізичних осіб) джерело податкових надходжень до місцевих бюджетів. Для врегулювання податкових відносин у аграрній галузі для сільськогосподарських товаровиробників був введений спеціальний режим оподаткування – фіксований сільськогосподарський податок. Об'єктом оподаткування даним податком є площа сільськогосподарських угідь. Він також зараховується до бюджетів місцевого самоврядування. Тому дослідження, спрямоване на аналізі бюджетних надходжень від оподаткування землі, в тому числі сільськогосподарської, є своєчасним та актуальним.

Аналіз останніх публікацій свідчить, що дослідження податкових надходжень до Державного бюджету та місцевих бюджетів України знайшли своє відображення в наукових працях багатьох вітчизняних вчених, таких як: П.М. Боровик, В.П. Бечкота, В.І. Ткачик, М.М. Свердан, О.І. Дем'янчук ін. Однак оцінці надходжень від оподаткування землі приділяється мало уваги, тому вона потребує більш детального аналізу.

Метою даного дослідження є необхідність проаналізувати склад доходів Зведеного бюджету та дослідити динаміку надходжень від плати за землю та фіксованого сільськогосподарського податку.

Згідно Бюджетного кодексу бюджетна система України складається з Державного бюджету та місцевих бюджетів. До місцевих бюджетів відносяться бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах). Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави. Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету Автономної Республіки Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва та Севастополя[2]. Виконання дохідної частини Зведеного бюджету у 2013 склало 442,8 млрд. грн., що на 2,7 млрд. грн. (0,6 %) менше аналогічного показника попереднього року та 169,8 млрд. грн. (62,2 %) більше відповідних даних 2009 року. Річний план виконано на 94,1 % [3, с.27].

На рис. 1 видно, що протягом 2009-2013 років у структурі доходів Зведеного бюджету України значну частку (більше 74 %) займають доходи Державного бюджету. Доходи місцевих бюджетів коливаються в межах 21,8 – 26 %. У 2013 році до доходів Зведеного бюджету надійшло 76,2 % доходів Державного бюджету та 23,8 % доходів місцевих бюджетів. Така суттєва відмінність у рівнях централізації доходів Державного бюджету з місцевими бюджетами, як вважає М.М.Свердан, не є позитивною тенденцією [4].

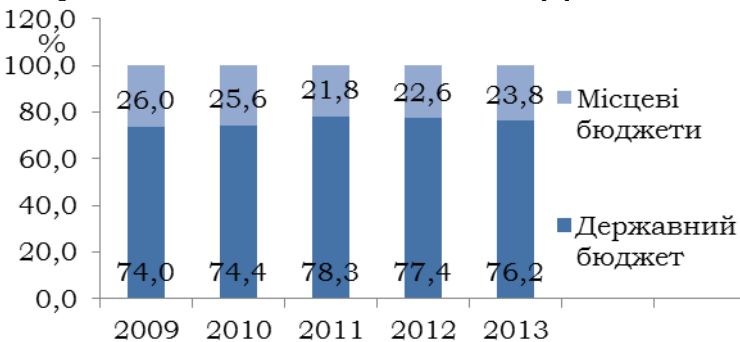

Рис. 1. **Структура доходів Зведеного бюджету України у 2009-2013 роки**

Для аналізу доходів бюджетів були використані Звіти про виконання Державного бюджету, Зведеного бюджету та бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, які розміщені на сайті Державної казначейської служби України [5]. У 2013 році доходи Зведеного бюджету склалися з податкових надходжень (354,0 млрд грн.), неподаткових надходжень (85,0 млрд грн.), доходів від операцій з капіталом (1,6 млрд грн.), надходжень від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій (1,5 млрд грн.) та цільових фондів (0,7 млрд грн.). Отже, найбільш значну частину в структурі доходів Зведеного бюджету займають податкові надходження. У розрізі фіскальних надходжень можна визначити, що найбільше до бюджету надійшло податку на додану вартість на суму 128,3 млрд. грн., податку на доходи фізичних осіб (72,1 млрд грн.) та податку на прибуток підприємств (55,0 млрд грн.).

До доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів відносять плату за землю та фіксований сільськогосподарський податок, які зараховуються повністю до бюджетів місцевого самоврядування [2].

Плата за землю – друге за обсягом (після податку з доходів фізичних осіб) джерело фіскальних надходжень до місцевих бюджетів. У Зведеному бюджеті даний податок складає лише 3 % від загальної суми доходів. Надходження плати за землю у 2013 році становили 12,8 млрд грн., що на 0,2 млрд грн. більше, ніж у 2012 році та на 4,4 млрд грн. більше, ніж у 2009 році (рис. 2). Частка плати за землю у податкових доходах Зведеного бюджету зменшується за умови збереження динаміки зростання фактичних надходжень. У 2013 році вона зменшилась порівняно з 2009 роком на 0,4 % та становила 3,6 %.

В таблиці 1 показано зміни у надходженнях плати за землю до Зведеного бюджету України в 2009-2013 роках у розрізі її складових: земельного податку з юридичних та фізичних осіб та орендної плати з юридичних та фізичних осіб. Слід зазначити, що сума надходжень від земельного податку з юридичних осіб зросла від 2582,9 млн грн. у 2009 році до 2950,0 млн грн. у 2013 році; від земельного податку з фізичних осіб від 232,0 млн грн. у 2009 році до 416,1 млн грн. у 2013 році. Аналогічно збільшилась сума надходжень від

орендної плати з юридичних осіб від 4833,1 млн грн. у 2009 році до 8232,3 млн грн. у 2013 році та від орендної плати з фізичних осіб від 714,7 млн грн. у 2009 році до 1204,5 млн грн. у 2013 році.

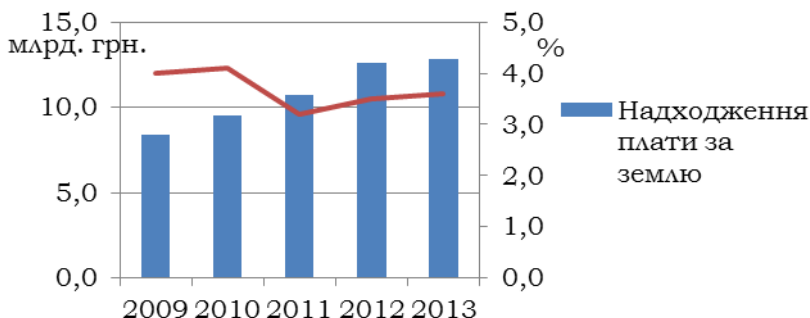

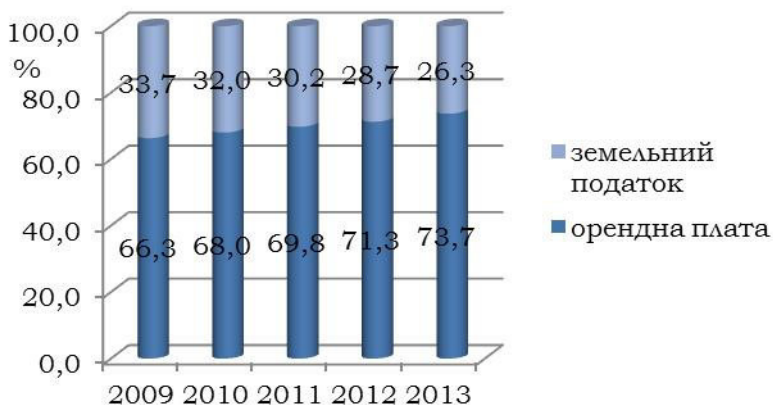
Рис. 2. Динаміка надходжень плати за землею до Зведеного бюджету України у 2009-2013 роках

Таблиця 1

Надходження плати за землею до Зведеного бюджету України у 2009-2013 роках

Показник, млн. грн.	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Плата за землею, в т.ч.:	8362,7	9539,9	10700,9	12581,7	12802,9
Земельний податок юридичних осіб	2582,9	2783,7	2924,0	3211,0	2950,0
Орендна плата юридичних осіб	4833,1	5631,8	6472,1	7816,9	8232,3
Земельний податок фізичних осіб	232,0	267,6	312,5	403,4	416,1
Орендна плата фізичних осіб	714,7	856,8	992,3	1150,4	1204,5

В свою чергу структура плати за землю за 2009-2013 роки зазнала певних змін (рис. 3). Якщо у 2009 році земельний податок (з юридичних та фізичних осіб) займав 33,7 % загального обсягу надходжень плати за землю, то у 2013 році цей показник склав лише 26,3 %. До того ж, план по надходженням земельного податку до Зведеного бюджету не довиконано на 13,4 %. Надходження орендної плати (з юридичних та фізичних осіб) у 2013 році становили 73,7 % загального обсягу надходжень плати за землю, а у 2009 році – 66,3 %. Збільшення частки орендної плати у структурі плати за землю спричинене удосконаленням обліку орендарів земельних ділянок та покращенням адміністрування цього виду податку. План по надходженням орендної плати до Зведеного бюджету у 2013 році також був не довиконано на 9,2 %. Найбільшу суму надходжень плати за землю до Зведеного бюджету у 2013 році внесли юридичні особи – 11182,3 млн грн., тобто 87,3 % загального обсягу надходжень. Надходження від фізичних осіб становлять лише 12,7 % загального обсягу надходжень плати за землю.

Рис. 3. Співвідношення земельного податку та орендної плати у 2009-2013 роках

На зростання надходжень земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності

вплинуло те, що вносилися зміни до ставок оподаткування та те, що для визначення бази оподаткування даним податком використовується нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації. Проте слід зазначити, що місцеві бюджети недоотримують значні суми надходжень через введення пільгового оподаткування. У Довіднику пільг, наданих чинним законодавством по сплаті податків, зборів, інших обов'язкових платежів зазначається, що при сплаті плати за землю надається 51 пільга. Сума втрат від пільгового оподаткування землі у 2012 році становила 341 млн грн. О. І. Дем'янчук зазначає, що зростання надходжень від плати за землю стримується ставками орендної плати, розмір яких не відповідає ринковим умовам. Тому неврегульованість ситуації із ринком землі сільськогосподарського призначення не дозволяє даному податку бути фінансовою основою місцевих бюджетів [6].

Надходження фіксованого сільськогосподарського податку протягом 2009-2013 років не змінювалися і становили близько 0,1 млрд грн. Сума надходжень у 2013 році становила 130,3 млн грн., що на 7,4 млн. грн. більше, ніж у 2009 році (рис. 5).

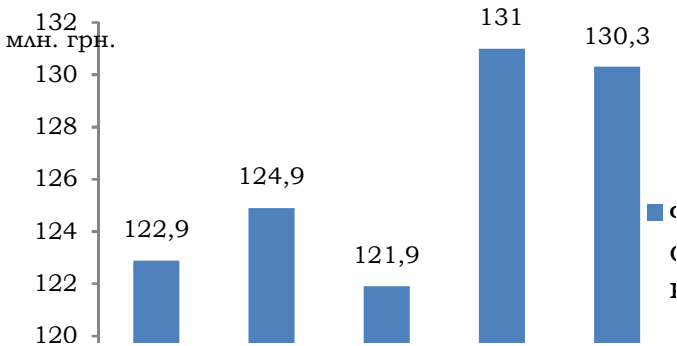

Рис. 5. Динаміка надходжень фіксованого сільськогосподарського податку до Зведеного бюджету України у 2009-2013 роках

Низька сума надходжень та практично їх незмінність пов'язано з тим, що для розрахунку бази оподаткування даним податком використовується нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь (ріллі,

сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), проведена за станом на 1 липня 1995 року. Хоча фіксований сільськогосподарський податок заміняє сплату чотирьох податків (податок на прибуток, земельний податок та ще два збори), проте реальна сума земельного податку із земельної ділянки є вищою за суму фіксованого сільськогосподарського податку з тієї ж ділянки.

В даній статті ми проаналізували бюджетні надходження від оподаткування земель сільськогосподарського призначення та визначили місце плати за землею та фіксованого сільськогосподарського податку у місцевих та Зведеному бюджеті України. Податкові платежі за землею – це друге за обсягом джерело податкових надходжень до місцевих бюджетів. У Зведеному бюджеті даний податок складає лише 3 % від загальної суми доходів. Надходження плати за землею у 2013 році становили 12,8 млрд. грн. Надходження орендної плати (з юридичних та фізичних осіб) у 2013 році становили 73,7 % загального обсягу надходжень плати за землею, а земельного податку (з юридичних та фізичних осіб) – 26,3 %. Найбільшу суму надходжень плати за землею до Зведеного бюджету у 2013 році внесли юридичні особи – 11182,3 млн. грн., тобто 87,3 % загального обсягу надходжень. Надходження від фізичних осіб становлять лише 12,7 % загального обсягу надходжень плати за землею. Впровадження спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських товаровиробників допомогло врегулювати податкові відносини у цій галузі. Проте, фіксований сільськогосподарський податок вже не відповідає характеристикам головного стабілізатора у відносинах держави та суб'єктів аграрної сфери господарювання. Також він несе незначне податкове навантаження на його платників, тому й надходження від його сплати займають лише 0,1 % у структурі Зведеного бюджету України.

Бібліографія

1. **Податковий кодекс України** від 02.12.2010 р. № 2755-IV // Все про бухгалтерський облік. – 2013. - № 24-25. – С.3-402.
2. **Бюджетний кодекс України** від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

3. **Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2013 рік** [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. – К., 2014. – 80 с.

4. Свердан М. М. **Формування доходів місцевих бюджетів в Україні: сучасні тенденції та можливості удосконалення** / М. М. Свердан // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту : науковий журнал. – 2009. – № 1. – С. 245–266

5. **Виконання Державного бюджету** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

6. Дем'янчук О. І. **Фіскальний потенціал місцевих бюджетів України** / О. І. Дем'янчук // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2011. – № 4(55) – С. 121-128

Рецензент: д.е.н., професор Стельмащук Л. М.

УДК 502.72(477)

І. І. ПАВЛОВА

СТВОРЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ БІОСФЕРНИХ РЕЗЕРВАТІВ В УКРАЇНІ

В статті дано характеристику транскордонного біосферного резервату (ТБР). Обґрунтовані його завдання у збереженні біотичного різноманіття і сприянні сталому розвитку, рекреації та туризму. Досліджено екологічну мережу західної України, зокрема Волинської області, яка включає українсько-польсько-білоруський білатеральний резерват.

In the given article characteristic transboundary biosphere reserve (TBR). Grounded its task in preserving biotic diversity and promoting sustainable development, recreation and tourism. Studied ecological network of western Ukraine, including Volyn region, which includes the Ukrainian-Polish-Belarusian bilateral Reserve.

Ключові слова: сталий розвиток, екологічна мережа, біосферний резерват.

©Павлова І. І. – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування